

2019-10-10
S2019/04223/FST (delvis)

Socialdepartementet

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag att ta fram ett underlag för en nationell strategi för anhöriga som vårdar eller stödjer närstående äldre personer

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att lämna ett samlat underlag till regeringen för en bred nationell anhörigstrategi. Underlaget ska bestå av:

- en analys av vad anhörigperspektiv innebär för den anhörige, den äldre och för personalen, samt
- en kartläggning och analys av i vilken utsträckning ett anhörigperspektiv finns med i tillämpningen av befintligt regelverk och i de fall Socialstyrelsen bedömer att det finns brister, en redovisning av dessa.

Socialstyrelsen får för uppdragets genomförande använda 300 000 kronor under 2019. Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet, anslagsposten 11 Utvecklingsmedel – Socialstyrelsen. Socialstyrelsen ska senast den 1 december 2020 redovisa uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Redovisningen ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

I genomförandet av uppdraget ska Socialstyrelsen samverka med Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) och Sveriges Kommuner och Landsting.

I kartläggningen och analysen ska beaktas den påbörjade omställningen av svensk hälso- och sjukvård till en mer nära vård med fokus på primärvården utifrån en mer patientcentrerad och samordnad hälso- och sjukvård. Vidare ska uppdraget genomföras med ett jämställdhetsperspektiv.

Bakgrund

Anhöriga fyller en viktig roll för många äldre som till följd av sjukdom eller funktionsnedsättning behöver olika former av stöd och omsorg. Att finnas där för sina anhöriga och att hjälpa dem är för många en naturlig del av livet. Nästan var femte person i Sverige vårdar, hjälper eller stödjer regelbundet en närstående som är långvarigt fysiskt eller psykiskt sjuk, som är äldre eller som har en funktionsnedsättning. Anhörigomsorg är vanligare inom lägre inkomstgrupper och bland utrikesfödda. De flesta informella vårdgivare är kvinnor. Även om män ger nästan lika mycket omsorg till sina närstående påverkas, enligt Nka, kvinnor generellt mer negativt av att ge anhörigomsorg än män, bl.a. beroende på att kvinnor oftare står för omvårdnadsinsatser till skillnad mot män som generellt sett oftare ger stöd av mer praktisk natur. Att som anhörig ge vård och omsorg ska vara ett frivilligt åtagande och anhöriga ska vara trygga med att den omsorg som samhället erbjuder är av god kvalitet. Den omsorg som utförs av anhöriga kvinnor och män är dock omfattande och stödet till anhöriga behöver förbättras.

Ärendet

Den 1 juli 2009 infördes en bestämmelse i socialtjänstlagen (2001:453), SoL, 5 kap. 10 §, som tydliggör att socialtjänsten ska erbjuda stöd till personer som vårdar, hjälper eller stödjer en äldre, sjuk person eller en person med funktionsnedsättning. Det förebyggande anhörigstödet ska kännetecknas av individualisering, flexibilitet och kvalitet (prop. 2008/09:82). Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag tagit fram en vägledning till kommunerna för tillämpning av den ovan nämnda regleringen.

Socialstyrelsens uppföljningar har visat att kommunerna tillämpar bestämmelsen på olika sätt och i varierande utsträckning och att en kvarstående utmaning är att kunna erbjuda ett individinriktat stöd. Det gäller inte minst i de fall det finns behov av ett språkligt och kulturellt anpassat stöd till personer som är födda utanför Sverige samt till de nationella minoriteterna.

Syftet med en kommande anhörigstrategi är att utifrån bästa tillgängliga kunskap bidra till att stöd till anhöriga som vårdar eller stödjer en närstående äldre är tillgängligt och utformat efter behov. Den kompetens som Nka besitter ska tas tillvara i uppdragets genomförande.

Närmare om uppdraget

Anhöriga får inte sällan ta på sig en samordnande roll, särskilt då samverkan inte fungerar. Det är därför viktigt att anhörigperspektivet tydliggörs i samverkan mellan socialtjänsten, den kommunala hälso- och sjukvården och den landstingsfinansierade hälso- och sjukvården. I detta sammanhang är planeringsverktyg, såsom t.ex. SIP, IBIC, standardiserat insatsförlopp och patientkontrakt av stor betydelse. I uppdraget ingår i denna del att närmare analysera hur behovet av förebyggande arbete mot ohälsa, t.ex. utbrändhet och stress, kan identifieras i ett tidigt skede.

En del av anhörigstödet utgörs av avlösning. Det kan t.ex. handla om att den närstående äldre tas in på ett korttidsboende under en begränsad tid eller deltar i en dagverksamhet under viss tid av dagen. I uppdraget ingår att kartlägga förekomsten av och analysera hur denna typ av konkret avlastning kan vidareutvecklas för att underlätta för den anhörige.

Tekniska lösningar kan underlätta kontakten både mellan den äldre och dennes anhöriga och mellan personalen och anhöriga och kan på så sätt öka den anhöriges trygghet och delaktighet. I uppdraget ingår att belysa betydelsen av att ha ett anhörigperspektiv vid utvecklandet och implementeringen av olika tekniska lösningar.

I förordningen (2011:1151) finns bestämmelser om statsbidrag till organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller har funktionshinder. Socialstyrelsen prövar frågor om statsbidrag enligt denna förordning. I uppdraget ingår att närmare analysera vilken betydelse insatser från ideella organisationer som fått bidrag enligt förordningen har för möjligheten att stödja anhöriga som ger vård och omsorg till närstående äldre.

Vidare organiserar vissa kommuner sitt anhörigstöd genom anhöriglotsar, anhörigombud eller anhörigkonsulenter. I uppdraget ingår att kartlägga

förekomsten av denna typ av organisatoriska lösningar och göra en bedömning av effekterna på möjligheten att stödja anhöriga som ger vård och omsorg till närstående äldre.

På regeringens vägnar

Lena Hallengren

Charlotte Fagerstedt

Kopia till

Statsrådsberedningen
Finansdepartementet/BA
Regeringskansliets förvaltningsavdelning/EKOL
Sveriges Kommuner och Landsting
Nationellt kompetenscentrum anhöriga